



FOTO: LUIS JUBERT

# MIRADES DES DEL CONFINAMENT, EL FOTOMOSAIC MÉS GRAN DEL MÓN EN MEMÒRIA DE LA PANDÈMIA

MARINA LLANSANA ROSICH

La tarda del dissabte 17 de juliol es destapaven a la plaça de Cal Font d'Igualada les onze grans lones que cobrien el mural de Joan Fontcuberta acabat de construir. Les setmanes anteriors, darrere una tanca i amb moltes precaucions per no desvelar l'obra, els operaris havien treballat per unir el trencaclosques de plaques de ceràmica que acabarien configurant *Mirades des del confinament*, considerada ja l'obra artística permanent més gran del món en memòria de la pandèmia. Les xifres parlen per si soles: 39.600 fotografies, 42 metres de llargada i un procés laboriós de disseny i construcció durant catorze mesos, amb desenes de professionals involucrats sota l'impuls d'Òmnium Cultural, el Festival Cruïlla i l'Ajuntament d'Igualada.<sup>1</sup>

La descoberta del mural va donar pas a un emotiu acte organitzat per Òmnium Cultural Anoia, coincidint amb el seu 50è aniversari. L'«Homenatge nacional a les persones que lluiten contra la Covid», conduït per la periodista Mònica Terribas, va aplegar a Igualada el president d'Òmnium Cultural, Jordi Cuixart —després de gairebé quatre anys empresonat— i nombroses autoritats i veïns que, a més d'assistir a la inauguració del mural obra de Joan Fontcuberta, van poder escoltar el testimoni de persones que han viscut la pandèmia a primera línia com a serveis

essencials, i viure l'estrena de la peça musical *Mirar Endavant*, de Carles Prat i Anna Marsal, interpretada per un centenar de músics i cantaires d'entitats musicals igualadines.

## LA «LLIBERTAT» QUE ESDEVÉ «SOLIDARITAT»

Va ser en aquest acte d'homenatge als lluitadors de la pandèmia que Jordi Herrerueta, el director del Festival Cruïlla, va desvelar la gènesi del projecte: al juny del 2019, l'artista Joan Fontcuberta havia acceptat la proposta d'Òmnium Cultural de crear una obra artística efímera que s'exposaria al Festival Cruïlla l'any següent demanant la llibertat per les persones empresonades arran de la sentència del judici al Tribunal Constitucional per l'1 d'octubre. Que un artista reconegut arreu del món com Joan Fontcuberta apostés per crear una obra que representés la lluita compartida pels drets fonamentals i per denunciar la repressió a l'estat espanyol era una gran oportunitat d'internacionalització del conflicte, i exposar-lo al Cruïlla, un festival que congrega més de cent mil persones, una manera de mostrar el compromís de la cultura i els seus creadors amb la lluita pel dret a la llibertat d'expressió. El mural l'havien de formar nou persones que configurarien la paraula «llibertat» en llengua de signes catalana.

1. Més informació: [Miradesdesdelconfinament.cat](http://Miradesdesdelconfinament.cat).

L'esclat de la pandèmia de la covid-19 el març de 2020 va tirar enlaire el projecte. L'emergència sanitària es va endur milers de vides, va tancar tot-hom a casa i va sumir el país en una greu crisi social i econòmica que encara avui perdura. No hi havia res més urgent que salvar vides, i Òmnium Cultural va organitzar un «esprint solidari» per recaptar fons pels projectes mèdics, científics i socials que intentaven pal·liar els efectes de la pandèmia.

En aquest context, va renéixer el projecte del fotomosaic, però des d'una nova mirada. Amb tota una societat tancada a casa excepte els serveis essencials, la ciutadania compartia imatges a les xarxes de com era la vida en confinament i, en la majoria dels casos, agraià i animava els professionals que es jugaven la vida cada dia per lluitar contra el virus. Persones anònimes llançaven milers de missatges conformant una immensa xarxa de solidaritat col·lectiva. I així és com les nou lletres de la paraula «llibertat» van esdevenir les onze lletres de la paraula «solidaritat», i el projecte va tornar a engegar ja sense aturador.

Van respondre a la crida d'Òmnium Cultural més de cinquanta mil persones, que van enviar, a través del web [miradesdesdelconfinament.cat](http://miradesdesdelconfinament.cat), un total de 64.000 fotografies, imatges de la seva vivència del confinament. D'aquestes, Joan Fontcuberta i el seu equip van escollir les 39.600 que acabarien configurant les onze grans fotografies del mural.

El Festival Cruïlla que s'havia de celebrar a inicis del 2020 es va cancel·lar per la pandèmia i va prendre força una nova idea: que el fotomosaic no fos una obra temporal sinó permanent i que quedés instal·lat en un espai emblemàtic que reforcés el missatge mateix de l'obra: la solidaritat ciutadana. I així és com va sorgir la proposta d'instal·lar-lo a Igualada, considerada zona zero de la pandèmia ja que la Conca d'Òdena va ser el primer territori de Catalunya que va rebre l'impacte del virus i es va tancar perimetralment durant setmanes. L'Ajuntament d'Igualada va acollir la proposta amb els braços oberts i, després

d'analitzar diversos possibles emplaçaments, es va acordar amb l'autor instal·lar-lo a la plaça de Cal Font, al passatge que uneix el carrer de l'Aurora i el carrer del Clos. Tot plegat amb l'esperança que l'obra de Fontcuberta ajudi a recordar Igualada no com a zona zero de la pandèmia sinó com a zona zero de la solidaritat, i amb la certesa que de la mateixa manera que el mural *El Petó* ha esdevingut una de les icones de la ciutat de Barcelona, el *Mirades des del confinament* serà aviat una icona que aplegarà a Igualada visitants d'arreu, per veure de prop una obra que està cridada a tenir un gran ressò internacional.

#### **UN HOMENATGE A L'ESFORÇ COL·LECTIU, LLETRA PER LLETRA**

Amb un programa informàtic es van ordenar i retocar les fotografies rebudes perquè s'adaptessin al disseny que l'artista havia ideat. El ceramista Toni Comella va donar-hi forma, en un taller de Castelló es van imprimir les imatges en plaques de ceràmica i, un cop impreses, es van coure al forn a alta temperatura, tot sufragat gràcies a empreses mecenes i a milers de donatius rebuts en una campanya de micromecenatge.

Unint les diverses plaques de ceràmica es dibuixen els perfils d'onze persones, totes anònimes excepte una. La tria va ser meditada: calia escollir persones que representessin la lluita i la solidaritat contra l'adversitat. Qui són aquestes persones?

Representa la lletra S de la paraula «solidaritat» la Clara, una metgessa vestida amb un EPI, en representació del col·lectiu que va treballar a primera línia de la pandèmia amb esforç, dedicació i sacrifici, i que va aconseguir salvar moltes vides.

La lletra O en llengua de signes la fa una àvia, la Núria, en nom del col·lectiu de la gent gran, el més afectat per la covid-19. Amb ella, Fontcuberta volia retre també un homenatge als milers d'avis i àvies que no van poder superar la malaltia.



La lletra L la fa una mare, la Núria, al costat de la seva filla. Totes dues representen les famílies, que van esdevenir el nucli de tot durant el confinament. Tancades a casa durant setmanes, la feina, l'educació, el lleure i la gestió de la por per la pandèmia va recaure en les famílies.

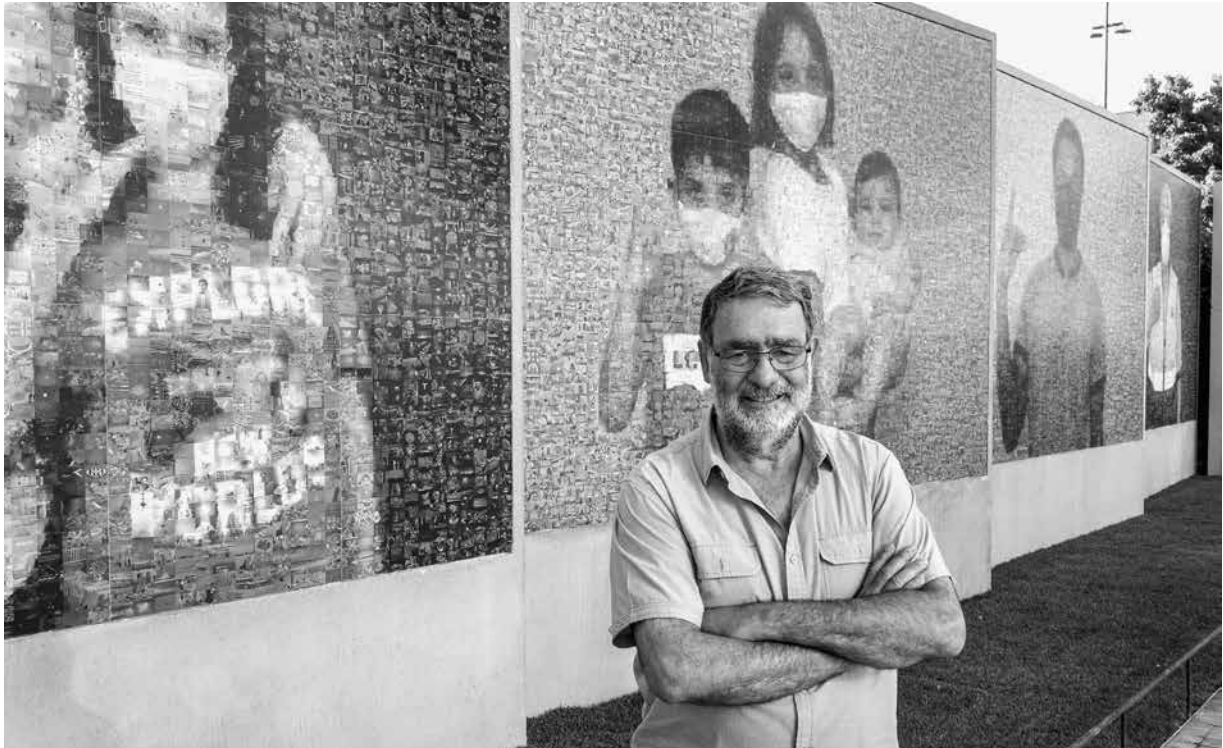
La capacitat d'adaptació del nens va ser admirable durant la pandèmia, i ho va ser durant tot el curs següent. Tres nens d'edats diverses representen la lletra I per recordar la seva fortalesa.

La D la fa l'Aziz, un comerciant del Sindicat de manters, en senyal de reconeixement al Sindicat Manter de Barcelona que es va posar a disposició de la societat i des del seu taller va fabricar EPIs en el moment de més necessitat mèdica. Amb ell, es volen recordar també totes les altres persones que van fabricar, amb les seves mans i els pocs recursos que tenien a l'abast, tot tipus de mascareres, respiradors i altres materials bàsics que no es podien comprar enlloc.

La lletra A la representa una altra Núria, una conductora d'ambulàncies. La feina dels conductors d'ambulàncies va ser crucial a l'hora de salvar vides, i amb ella es recorda la diversitat del col·lectiu sanitari que va treballar a primera línia.

El mural també agraeix als comerciants i tots els treballadors que van estar al capdavant de les botigues que van romandre obertes durant el confinament perquè es consideraven serveis bàsics. Com a societat, ja vam comprovar com és de demolidora la imatge d'una ciutat amb les botigues tancades, i també per això el Mural es recorda de tots aquells que han hagut de reinventar els seus negocis per adaptar-se a la pandèmia. La Laila és la botiguera de la lletra R.

Amb una granota de treball, el Ramon fa la lletra I. És un artesà que en realitat representa tots els autònoms i totes les persones que treballen amb les mans, les eines i el seu enginy fent oficis ben diferents. També ells estan patint molt les conseqüències de la pandèmia.



La T la fa la Vanessa, una infermera que representa una de les feines més necessàries dins del col·lectiu mèdic, i que ha tingut un paper crucial des del primer moment.

La lletra A la fa l'únic personatge conegut dels onze que configuren el mural: Jordi Cuixart. No hi apareix com a president d'Òmnium Cultural sinó en representació del col·lectiu dels empresaris, que es va aturar durant el confinament. I també per recordar com va ser de dura la vida a les presons: 23 hores al dia tancats en una cel·la, un confinament dins d'un altre confinament.

I finalment, la lletra T, tancant la paraula «Solidaritat», la fa una mestra: la Dolors. En representació d'un col·lectiu que se les va haver d'empescar per ensenyar a distància fent que cap infant quedés enrere, i que durant tot el curs han continuat treballant, amb moltes dificultats afegides, per garantir el dret universal a l'ensenyament.

Onze personatges que demostren que la societat és capaç de fer grans gestes col·lectives i

que la lluita contra la Covid-19 ha esdevingut la gran lluita compartida dels darrers temps.

#### **JOAN FONTCUBERTA: UN ARTISTA INTERNACIONAL**

Com sol passar, Joan Fontcuberta és més reconegut a fora que no pas aquí. És el fotògraf català més premiat a nivell internacional, ha rebut els guardons més prestigiosos d'Alemanya (el premi David Octavious Hill per la Fotografisches Akademie GDL), de França (Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres), de l'estat espanyol (el Premi Nacional de Fotografia i el Premi Nacional d'Assaig de les lletres espanyoles), de Catalunya (Premi Nacional de Cultura i Premi Ciutat de Barcelona) i, el més important de tots: el premi Hasselblad, considerat el premi Nobel de Fotografia, que l'any 2013 el va fer entrar al grup selecte de fotògrafs més prestigiosos del món al costat de Henri Cartier-Bresson, Sebastiao Salgado, Richard Avedon o Sophie Calle.

Té una obra fotogràfica molt extensa amb un fil conductor: la visió crítica de la realitat, fins a posar-la en dubte. I utilitza les eines informàtiques per fer arribar aquesta visió de manera interactiva amb l'espectador. Sovint explica que la tècnica del mosaic li interessa perquè el mosaic clàssic és el precedent de la imatge digital; grecs i romans utilitzaven les tesselles de colors per arribar a configurar imatges, unes tesselles que avui són els píxels de les imatges digitals.

A més, el fotomosaic té, per a Fontcuberta, una virtut que el fa molt atractiu: permet que l'obra sigui participativa. Amb aquesta tècnica, Fontcuberta defuig la idea de l'artista solitari i esdevé catalitzador d'una obra més social, fa comunitat. Un tipus de producció artística que, per a l'autor, va molt més en consonància amb els temps que vivim i concorda amb el que entén que hauria de ser l'activitat artística. En l'acte inaugural d'Igualada precisament va fer referència a la idea de treballar per la comunitat i va afirmar: «jo voldria que *Mirades des del confinament* no fos recordat com el mural de Joan Fontcuberta sinó com el mural de la gent; només em sento com el pastor que ha anat conduint les imatges fins a la plaça de Cal Font».

Un dels pensadors contemporanis que més bé coneix Joan Fontcuberta és el filòsof Xavier Antich. Ambdós van publicar el 2019 el llibre *Revelacions. Dos assaigs sobre fotografia*, i Antich, com a membre de la junta nacional d'Òmnium, va participar en el projecte *Mirades des del confinament* des dels seus inicis. És ell qui apunta els quatre possibles antecedents del mural d'Igualada, quatre obres d'art excepcionals que donen moltes claus del fotomosaic de la pandèmia.

#### **ELS QUATRE ANTECEDENTS D'IGUALADA GOOGLEGRAMS**

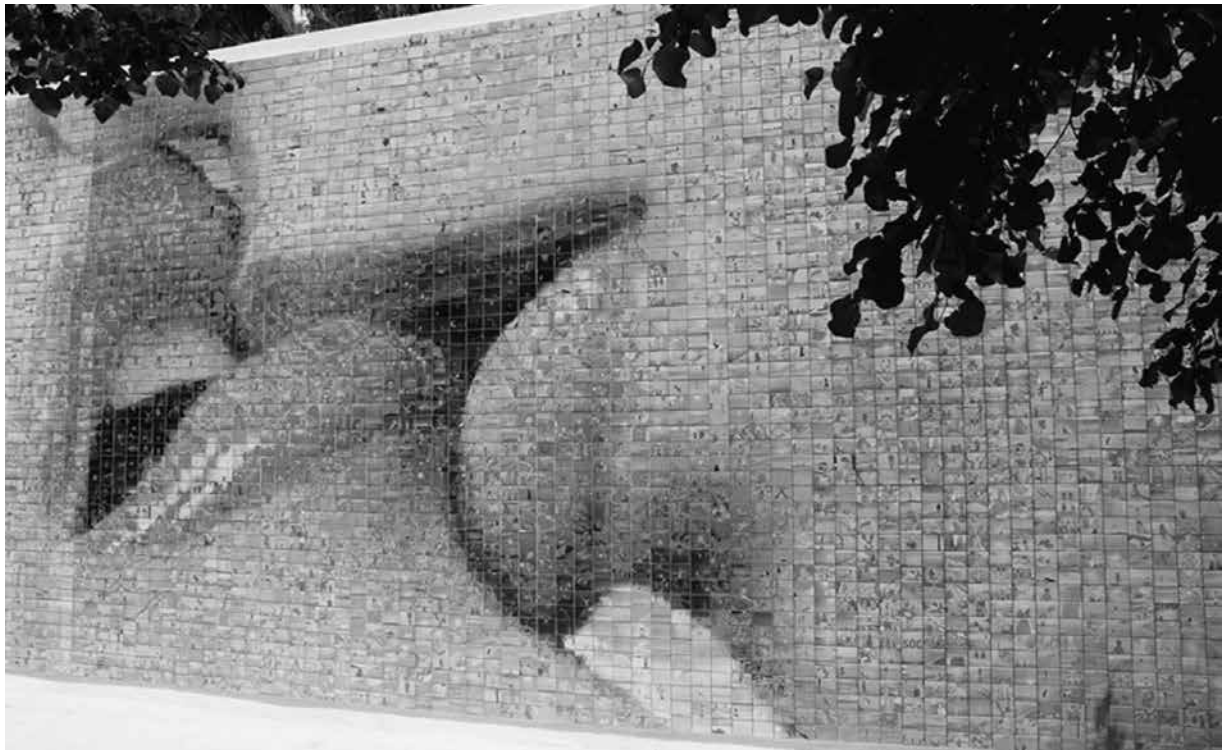
El 2005, Fontcuberta utilitza el mètode del mosaic a l'obra *Googlegrams*, una sèrie d'imatges fetes amb milers de fotografies trobades al buscador



Google a partir de paraules clau. Per exemple, per elaborar el mosaic de la terra vista des de l'espai, utilitza imatges que ofereix internet quan s'apliquen com a criteri de cerca les paraules «cel, purgatori i infern». O per elaborar *Homeless* busca els noms de les 25 persones més riques del món segons la revista *Forbes* i amb les fotografies resultants crea la imatge d'un sense sostre. Els diferents nivells de significat en funció de si s'observa l'obra de lluny o de prop la converteixen en un gran joc conceptual.

#### **LA CAMPANA DE LA MORA**

Al poble de Sajazarra, a La Rioja, cada any es fan els «Encuentros de Arte» on es conviden artistes perquè facin projectes en un espai públic. L'any 2012, després de dos anys de treballar-hi, Joan Fontcuberta hi va inaugurar l'obra *La campana de la mora*, amb la imatge de la campana de l'església, protagonista d'una llegenda local. Per fer el fotomosaic, Fontcuberta havia fet una crida a les famílies del poble i va aconseguir reunir 14.000 imatges antigues d'àlbums familiars, retrats de color sèpia, i fotografies guardades en caixes de sabates. Fotos que, vistes de prop, immortalitzen com era la vida al poble al llarg dels anys i permeten reconèixer-hi familiars i coneguts, tots els quals, de lluny, configuren la imatge de la campana que, al poble, és símbol de tolerància i convivència.



### **EL PETÓ**

En aquesta seqüència també hi trobem l'obra més popular de Fontcuberta que des del 2014 presideix la plaça d'Isidre Nonell, prop de la catedral de Barcelona: *El món neix en cada besada*, rebatejada popularment com *El petó*. Una obra que commemora el tricentenari dels fets de 1714 i que va ser feta a partir de milers de fotografies personals de parelles fent-se un petó recollides a partir d'una crida del diari *El Periódico* als seus lectors. El fotomosaic està format per unes quatre mil petites tesselles, en cadascuna de les quals hi ha impresa una de les fotografies rebudes aplicant-hi la tècnica de la fotoceràmica. Fa gairebé quatre metres d'alt i 8 metres de llargada. Els crítics en van dir que bevia dels murals ceràmics de Joan Miró i Llorens Artigas.

### **GIBELLINA SELFIE**

I finalment, un any abans d'Igualada, Fontcuberta creava un mural a Gibellina, a Sicília, titulat *Gibellina Selfie*, que retrata la mirada de tres generacions: Beatrice de 6 mesos; Annalisa de 31 anys i Vito de 71 anys, tots tres de Gibellina. Amb una crida a la xarxa, es va convidar els ciutadans del municipi a compartir les seves fotos personals per crear una única imatge col·lectiva, que està formada per 6.075 fotos.

En tots aquests exemples, construir el fotomosaic ha estat, per a Joan Fontcuberta, una manera de fer comunitat. Ho explicava ell mateix a l'acte d'Igualada el dia 17 de juliol: «Avui dia, la fotografia és un llenguatge universal que hem après de manera espontània, es fan més fotografies que mai, la fotografia es massifica i es pot arribar a banalitzar. Per això penso que una de les responsabilitats dels artistes és reconduir aquestes imatges cap a un sentit crític, cap a un sentit expressiu de



comunitat, fer un treball de catalització perquè aquestes fotografies adoptin un sentit i puguin perdurar interpel·lant aquesta expressió de comunitat i aquest deure de memòria que és competència de les imatges». I definia el mural *Mirades des del confinament* millor que ningú: «A més de ser una obra de participació, és un mural que apel·la al memorial i a la celebració, al document i al monument. És un testimoni del que ha passat des d'una mirada íntima des de dintre de les cases, i això té un gran valor perquè representa un material antropològic d'una gran fidelitat».

**MARINA LLANSANA ROSICH** (Igualada 1976) és llicenciada en Filologia Catalana (UAB) i en Periodisme (UPF). Gràcies a una beca Erasmus va estudiar un any a la Universitat de Lletres Modernes de Tolosa de Llenguadoc. Va treballar com a periodista a l'emissora Catalunya Ràdio i va ser diputada al Parlament de Catalunya (2003-2010). Des de fa deu anys dirigeix la seva pròpia empresa de consultoria en comunicació, Lídera Comunicació. Col·labora a TV3, Catalunya Ràdio i el diari *El Punt-Avui*. Va ser membre de la junta nacional d'Òmnium Cultural (2012–2021).